Број 106 У Новом Саду, у пет. к 14 (27.) маја 1910. Година XLV

»Застава« излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 пот. од сваке кроз ованих ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 33

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. Јутарњи лист. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Пропаст куеновштине.

(Од нашег извештача).

Будимпешта 12 маја

Политичке прилике почињу да се разбистравају. Куеновштини је одзвонило. Већ је и двор увидео, да Куен и Тиса не могу створити већину у сабору. Поред тога између Тисе и Лукача је избило отворено непријатељство, које има личних и начелних узрока Лукач пре свега не може да заборави Тиси, што му је зимус подметнуо ногу и стерао га са столице министра председника, коју му је краљ већ био дао Али има и начелних разлика. Лукач је за опће право гласа, а Тиса је најљући противник опћег права гласа. Лукач је противник великашке превласти, коју заступа Тиса.

Лукач је ушао у Куенову владу као министар финансија, али не да буде стуб Куенов, него да га руши. Куен није могао да избаци Лукача из владе, јер двор верује Лукачу, а министри финансија уживали су увек у двору највеће поверење. За двор је најважније, да има доста новаца за војску и дипломацију, а новаца може да набави само добар мивистар финансија, који ужива поверење финансијских кругова. Лукачева је снага баш у томе, што финансијски кругови верују у његову способност.

Лукач се неко време притајивао. Трпео је и Тисине нападаје. Још пре месец дана рекао је, да се неће упуштати у препирку с Тисом. Али сада, када се већ јасно види, да су Куен и Тиса обрали бостан. Лукач је проговорио. Док Тиса и Куен грме против Јуста, Лукач напада Тису и Куена. Лукачев програмни говор у Кремницу јесте увијена објава рата куеновштини и тисиновштини. А Лукач је чекао тако рећи до пред саме изборе, па тек онда проговорио. Његов говор цело јавно мнење сматра као наве штај да ће доћи на владу Јустова странка. Шта више, тврди се, да је Лукач својим говором у Кремницу хтео да помогне Јустовој странци, да добије већину.

Док Тиса грми против опструкције и прети, да ће опструкцију скршити силом, Лукач признаје, да опструкција може бити оправдана, а питањ је, да ли ће народ одобрити насилно угушење опструкције. Лукач још поручује Тиси, да насиље не помаже, о чему се Тиса могао уверити 1904. године, када је хтео да скрши опструкцију, а пропала је либерална странка. Треба тражити други начин за решење ове кризе, а тај је, да се донесе опће бирачко право. Тако Лукач, а Тису хвата грозница, кад чује за опће бирачко право. Тиса тврди, да ће самостална угарска банка бити несрећа за Угарску, а Лукач вели, да је он за заједничку банку, али ако Аустрија не испуни угарске захтеве, он се не боји самосталне банке. Лукач дакле не признаје, да је самостална банка несрећа за Угарску. Још је Лукач тврдио, да се морају ујединити сви они, који су пријатељи народни, па били они 67-аши или 48-аши. А то значи: да се одбаце надувени великаши, па начини савез са Јустовом странком.

Лукачев говор је поразио Куенове и Тисине присталице. Многи владини кандидати одступају, јер виде своју пропаст, али виде и то, да ће Куен пасти, па неће да троше. Јуст отворено прети опструкцијом. А рекао је и то, да ова влада не може остати до краја године. Он узима на то отрова. Куенова влада је само зато ту, да протраћи време и тако да осујети поверење самосталне банке. Чим Куен ту задаћу изврши, биће одбачен као што је био одбачен и Фејервари. Лукач је у своје време уступио место Куену само зато, да се не изигра, а да коначно дотуче Тису, који је данас после Куена најомраженија личност у мађарском народу. После свог садашњег пада неће више дићи главе, те ће се моћи остварити опће бирачко право и великашка превласт сузбити.

Да су Куен и Тиса обрали бостан, доказ је не само Лукачев значајан говор, него и држање Јевреја. Пештански јеврејски милионери отворено изјављују, да Тиса и Куен морају пропасти и да морају доћи на владу Лукач и Јуст. Павле Шандор, председник земаљског трговачког удружења, издао је већ упутство трговцима, да гласају за Јустову странку. Наročito се то види у Кошицама, због чега владини листови нападају Павла Шандора. Пребацују му, што он, као кандидат владине странке у Будимпешти, препоручује трговцима, да гласају за Јустове кандидате. Баш у томе назире јавно мнење Лукачев утицај, а Лукач је ванредно омиљен међу трговцима, који на његову реч много полажу.

Данас већ доносе овдашњи добро обавештени листови, да краљ не пристаје на поновне изборе. Ако Куен не може да зајемчи, да ће спровести у сабору све, што двору треба, онда мора одступити. Говори се пак, да ће Куен поднети оставку крајем јула и августа, јер краљ хоће да има одмора лети — а владу ће предузети Лукач, који ће створити у земљи редовне прилике. То је свршена ствар. А и на изборима ће се видети, да са Куеном нико више озбиљно не рачуна. Црнац је учинио своје — и може ићи. Да се Куена нико не боји, доказ је говор Лукачев и то, што чиновници и трговци отворено раде за Јустову странку. За Куеном ће горко плакати само српски калуђери и њихове пришипетље — самосталци и подрепаши. Али њихове му сузе неће помоћи. Он је пао, јер се у Угарској не може владати насиљем и гоненењем закона.

Свевид.

Како ми, а како они.

Српска народна радикална странка стала је на становиште, да земље круне св. Стевана требају слободан и самосталан положај од Аустрије.

И природно је, да је у изборној борби потражила савезника у оним странкама, које стоје на истом становишту. Та странка је Јустова независњачка странка код Мађара.

И нашло се српских листова, као „Браник“, „Слога“, „Србобран“ и т. д. који замерају овај споразум српској народној радикалној странци и кажу, да је радикална странка учинила гадно дело, што се споразумела са једном мађарском странком.

А ако погледамо све те, што нас нападају и што нам замерају видећемо их, како се они управо натичу, да се додворе мађарским странкама и траже с њима споразума — али онима мађарским странкама, које су на влади.

Ено „Србобранови“ само сталски посланици чинили су уговор са вођом мађарске владине странке, са Куеном и послали су у пештански сабор 40 посланика, овејаних мађарона.

„Браникови“ људи раде то исто и за Полита и Дунђерског траже помоћ од мађарске владе, да њене присталице Мађари раде и гласају за њих. „Браник“ уздиже владиног кандидата у Шајкашкој Заку, а напада народног радикалног кандидата. „Браниковци“ посве служе Куеновој влади.

А шта раде у Новом Саду?

И ту замерају што радикална странка помаже Мађаре, грофа Телекија, познатог политичара, који је нама Србима учинио и добре услуге.

А кога ти либерали, алмажани, подрепаши и како се све не зову помажу? За кога они ломе копља?

Да ли за Србина, да ли за српског пријатеља?

Они раде и натичу се за Шлезака који није Србин, али који је сад ускочио у мађарску владину странку.

У исто време њихов човек Дунђерски истиче се у Кулпину као кандидат владине странке против словачког народног и против српског народног радикалног кандидата.

Има ли где веће политике недоследности, политичког невољалства.

Српска народна радикална странка мушки, отворено је ступила у договор и у савез са мађарском независњачком странком, која је никла из народа, која је једини израз мађарског народа. Та ће странка подпомагати наше кандидате у Кулпину, Шакашкој, Турском Бечеју, Уздину, Турској Кањижи, Вел. Кикинди, Белој Цркви, а ми ћемо потпомагати њихове у Новом Саду, Сомбору, Панчеву и уопће у местима, где има Срба, али смо у мањини.

Срби радикали у Новом Саду одушевљено ступиће на избор и дати своје гласове грофу Арведу Телекију, не обзирући се на политичке шпекуланте, који само мисле, и у оваким судбоносним приликама, на своје личне интересе.

О избору посланика за црквени сабор у Шајкашкој.

У 96. броју покојног јутарњег „Браника“ неки се Србин Шајкаш размахнуо и у допису: „Радикалске смицалице и пад у Жабљу“, цилита се на неке људе у радикалној странци, којима они у подрепашкој странци нису дорасли. Али неће погодити циљ.

Да би српски народ боље упознао гадове подрепашке, то хоћу да одговорим том глупаку према глупости његовој, да не мисли глупак е је паметно нешто написао; да не мисли глупак, да има право; да не мисли глупак, да су непознате нискости душе и карактера њихових у допису хваљених; да не мисли глупак, да свештеничка мантија може прикрити ругобу душе поп Јозанове и на крају крајева, да не мисли глупак у својој глупости, да и остали Шајкаши мисле тако као и он.

Избор је овако текао: На дан избора пре дев т сати су обе странке изашле из својих, за састанак одређених локала и застале су на плацу пред српском црквом. Радикални изборници су послали једно изасланство, да позове радикалне кандидате, да на плацу пред школом и црквом одрже програмне говоре. Но, пре него што су кандидати на опредељено место приспели, стигао је абер од солгабировата, у ком се забрањује, да се програмни говори на плацу одрже. Народ се тада повукао у двориште српске вероисповедне школе, камо су за кратко време и кандидати приспели. На позив изасланства прота Милош Папић је хтео прво да положи рачуна о свом досадашњем посланичком раду на црквеном сабору а по том да развије програм српске народне радикалне странке. Али јест, тек што је прота почео да црта рад радикалне странке на црквеном сабору, бесомучни Ђурђевчани под вођством поп Јозанова и учитеља Радослава Николића и неколицина бесвесних Чуружана под вођством поп Берића, нададоше таку ужасну дреку, која ни нај-

мање није наличила на људску, а која је још мање приличила људима па још свештеницима. До речи се није могло доћи, јер је поп Јозанов одлучно командовао својима да истрају у лармању. Тада је г. Коста Хаџија замолио лармације, да позову њиховог кандидата, да им он развије свој програм. Но дабог ме, да ни на то нису пристали, јер нису смели Знали су, ако се њихов кандидат међу изборницима појави, да ће му и најљући Ђурђевчан отказати љубав. (Један изборник, када је видео њиховог кандидата Ђоку Тапавицу Котрљана завртео је главом. Када су га запитали, зашто врти главом, одговорио је: Зар ми тог бирамо? Па тог тамо неће примити. Зашто га неће примити, није казао, но је оставио сваком да размишља).

Затим се прешло на сам избор, који је уз ужасан терор свршен с њиховом срамном победом, о којој ћемо прозборити други пут.

А сад да видимо, шта је тај мајчин „Србин Шајкаш“ у свом допису истину казао! Истина је, да је избор одржан у Жабљу; истина је, да је одржан 29. априла; истина је, да је био четвртак и истина је, да је гласало 226 изборника. А остало је све лаж, по сто пута лаж. Та да, мало не заборавих, да је истина, да се и поп Јозанов „лепо држао.“ Нарочито онда, када се у гомили простог света безобразно и срамно изражавао о честитом и општеуваженом г. проти Милошу Папићу.

Поп Јозанове! Све оно већ што се не слаже са љубављу према ближњем, то је већ стидно, срамно и гадно. А како тек то, када ти као свештеник срамним, безобразним речима буниш друге, да старог г. проту свуку доле с ходника? Је ли то лепо, је ли то достојно српског свештеника, поп Јозанове?

Даље се тај мајчин „Шајкаш“ усуђује нападати и нашег честитог свештеника Милоша Катића, доводећи га у везу с мерником Лабошем, док су баш подрепаши на челу са „мерником“ Симом Французом довели Лабоша у Жабаљ за комасационог мерника, уз највеће неправилности.

Па које устао против? Које утицао на све могуће форуме против избора мерника? Баш главом г. Милош Катић и г. прота Милош М. Папић. Е није ли то онда неваљалство доводити онда у везу те људе с комасационим мерником Лабошем? Што се пак тиче карактера г. Катића, то га нисте у стању упрљати, јер је опште познато свакоме, да га никакав нечастан посао не може бацити с права пута, јер је човек, који би радије и умро него срамно живио. Он није човек кова вашег честитог поп Јозанова. Ваш „честити“ поп Јозанов се не стиди јавно говорити: „Хје, ја идем свагда уз власт, јер тамо има шта да се лиже. Тамо има меда, меса, новаца и све друго што ми годи.“ И такав је код подрепаша „честит.“

Оволико за сад на глупо бенетање „Браниковог“ Шајкаша.

„Заставин“ Шајкаш.

За калпак Палчики Јовановићу!

Ми знамо врло добро да Палчика Јовановић није баш велики противник лизања манастирских калајлија, и да је он, у сврху да то очито и докаже, често правио излете у околне манастире, свакад кад се у Карловцима налазио. Али то није све. Палчика није имао ништа против, ако су му честити оци калуђери и у Пешту по што шта послали да омасти брк.

Тако му је братство манастира Велике Ремете под поштанским товарним бројем 26. (поштански жиг: 12 фебруара. 1910) послало једног закланог ћурана бермета, а спремљено је било и љуте препеченице. Најлепше је то, да су калуђери тога ћурана купили на пијаци, и Палчики послали, само да му се додворе. И то су учинили у својој превеликој раздраганости непосредно по пријему оне министарске одлуке на у токе неких манастира, по којој манастирима треба повећати прорачуне.

Ето, српски народе, какви су нам калуђери Деру се и креште једнако, како им је мало дато на издржавање А кад оно, они би хтели, да бар сваки трећи дан по једног ћурка купе из манастирске благајне (наравно не из њиховог џепа) и пошљу министарским саветницима, јер за Бога „то су наши људи“, тако је бар мотивирао то одвратно оперирање поклонима, лепи и чувени Макарије Гаврилов „de раковачка вилица“ (или „hol van a csika?“) који је кумовао код тога поклона.

Ми имамо права да будемо радо знали, е да ли ће Палчика сад, кад дође на наш сабор заденути батак од ћурана за калпак А зацело би му то тако красно пристајало, и одмах би за пар процената поскочио у својој вредности.

Хја, Пали бачи, тако је то, ко с калуђерима тикве сади о главу му се лупају.

Избор посланика у Новом Саду.

Данас пре подне била је седница средишњег одбора за варош Нови Сад и решила је, да се избор посланика за угарски сабор обави на наш Спасов-дан 27. маја (9. јуна). За председника изборне комисије изабран је бивши новосадски велики жупан Аладар Бала, а за његовог заменика др. Стева Адамовић. За заменике ових изабрани су др. Лаза Бајић и др. Фердинанд Лустиг.

Крај арнаутског устанка.

Из Скопља јављају: Арнаути су синоћ решили да обуставе сваку даљу акцију. О овоме су извештене све власти а и арнаутски устаници. Арнаути неће предати оружје. Сигурно га чувају за прву згодну прилику. У арнаутским круговима влада општа поништеност и они су врло огорчени на власти, али морају да се покоре пред њима, јер осећају да су слабији. Турски војни министар јавио је из Пећи у Цариград да су одлични грађани из Пећи изјавили да се потпуно потчињавају свима наређењима владе.

Автономија Крита.

Цариградски лист „Јени Газета“ јавља, да се Енглеска, Француска и Италија већ споразумеле о облику автономије која ће се дати Криту. Русија још није дала свој коначан одговор. Та автономија била би слична бившој автономији Источне Румелије.

Црквени одбори у одбрану автономије

Родољубиви закључак српског православног црквеног одбора у Крчедину и у Новом Саду, којим је решено, да се упути представка председништву народно црквеног сабора ради заузимања одлучног становишта против нечувених незаконитости од стране удружених противника српске народне црквено-школске нам автономије и против незаконита мешања државне и политичке власти у изборе, као и молба за распис нових избора, при којима се неће власт мешати нашао је већ досад лепа одзива. Црквени одбори наших родољубивих општина листом се придружују том закључку. За ово кратко време решили су, да се придруже црквеном одбору крчединском и новосадском и усвојили су исте закључке црквени одбори: **Крчедин, Нови Сад, Уљма**, (једногласно), **Алибунар**, (једногласно), **Бођановци, Черевић, Срп. Ел мир** (једногласно), **Вуковар** (једногласно), **Карлово** (једногласно), **Шарта** (једногласно), **Херцегсуљош** (једногласно), **Турија** (једногласно), **Лалић** (једногласно), **Бешка** (једногласно), **Дента** (једногласно). Евала им!

Браников сарадник.

Има у Новом Саду један попица, сух, зелен, за чудо пргав. Све му је уживање у бадрцању и свађи. Свађа се камогод доспе. А кад баш нема никог да бадрца, кад нема с ким да се свађа, а он онда оде у уредништво Браника, помеша се међу „дичне“ уреднике и сараднике Бравикове, (чича Мија Лепошет, Малеш, Златановић, Сима Станојевић, Грчић и т. д) и преко тог „чувеног гласила“ задире у људе, према којима је малечак, малечак, да се једва види. Да докаже, да је достојан оног „часног“ друштва око Браника, написао је, поред осталог, у 103. броју Браника белешку „Хватамо га за реч!“ И сасвим по браниковачки, у тој белешци извалио је једну велику неистину. У тој белешци подмеће он општеуваженом пароху новосадском Зарији Станковићу, као да је овај честити народни свештеник рекао у седници црквеног одбора, да је избор новосадског посланика незаконит већ с тога, што је „било трговаца“, који су трговали с гласовима“. Таку изјаву парох Станковић није изустио. Али је нешто рекао, а то што је рекао, далеко је од свог, што му се у тој белешци подмеће. Када је поп-Вељa Миросављевић у тој седници подносио неке бесмислене предлоге, којима је била тобож сврха, да се очува чистота избора, рекао му је парох Станковић: „А што нисте пазили на чистоту избора, када су два ваша парохијана, који тргују људским душама и људским телом гласали на вашег кандидата! Поп Вељa је на то ником поникао. — Тако је било, то је истина, коју ће посведочити сви одборници, па и они блиски поп-Вељи. Извртање ово у „Бранику“ неће помоћи ни поп Вељи, ни подрепашима, тек ако чини задовољство оном пргавцу и „часној и дичној“ му дружини.

Хелијева комета и код нас се видела

Синоћ између девет и десет часова лепо се видела код нас на западном небу доста повисоко Хелијева репата звезда са својим светлим репом, к јој је из звезде излазио као траци из рефлектора. Око 10 сати појавио се на истоку месец и како се он дизао на обзору и осветљавао га, толико је репатица губила своје сјајне траке, док напокон није и сама звезда изгубила се. Ова појава изазвала је наше суграђане из станова и Нови Сад је сав био на ногама и проматрао ову репатицу, о којој се толико много писало и говорило. Сви су задовољни што није настао крај света, од којег су многи стрепили

Одговори уредништва

Љ. П. у Ч. Матијевић, који се спомиње у чланку „Самосталци — измећари“, председник је савеза српских земљораденичких задруга у Загребу.

Одговорни уредник
Константин Брадварović

Опанчарска и папучарска радња
НИКОЛЕ КЕРЕШЕВИЋА
У ШИДУ
треба два **папучарска момка** добра радника. Плата 40 потура од пара, штикле готове а од мали 4 круне од туцета. Ступити могу одмах. 605 1 3

Тражим млађег
КАБАНИЧАРСКОГ ПОМОЋНИКА
вештог у френгији. Посао сталан преко целе године.
Адам Ковачић
607 1—2 Д. Михољац, Славонија.

Тражим шегрта
за моју **електро-монтерску радњу**; — намештавам електрично осветлење, кућне телеграфе, телефоне, громобране и т. д. **Само Србин православне вере има првенство**, који није прешао 17. годину. 616 1 2
Сава Јулинац,
VII. Abonyi utca 4. Budapest.

ГУМА ЗА ОЛТОВАЊЕ
● ВИНОВЕ ЛОЗЕ. ●
Сваки виноградар добро зна, да је **патент гума** за калемљење најбоља, најлакша, зато и **најјефтинија**. На једну вилу патент гуме иду 10.000 пантљичица, но имадемо и нешто јаче за јаку лозу од 9600 пантљичица.
Даље нудимо **плави камен** на 1 килу по 60 потура, а на 100 кила по 57 потура.
Рафије најбоље 1 кила 76 потура, на балу јефтиније.
Поруџбине са стране одмах шаљемо.
Петровић и Пантић,
617 1 12 **Вршац**

ЈЕДАН ПОЛОВАН
ФОТОГРАФСКИ апарат
има за продају, циена 60 круна.
Мирко Радојевић
584 2 3 **Шид.**

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.